

Kratkoročna misija
„Postupak kod izbijanja svinjske kuge“
-Zdravlje životinja-
u okviru projekta CARDS Twinning BA05 IB AG 01
Sarajevo, od 19. do 22.02.2007. godine
Izveštaj o misiji

1. Ime i funkcija eksperta:

Dr. Martina Mahnken, LAVES, Oldenburg

Dr. Sandra Blome, Referentna laboratorija EU za svinjsku kugu

Dr. Joachim Wiedner, Lokalna veterinarska stanica Rotenburg Wümme

Dr. Carsten Görner, Lokalna veterinarska stanica Cuxhaven

2. Cilj i zadaci misije

Posjeta je predviđena za aktivnosti utvrđene Ugovorom o Twinning projektu pod tačkom 3.1. Posebni zadaci su bili:

1. Identifikacija mjerodavnih organa u BiH i drugih odgovarajućih tijela da bi se s njima ostvarila saradnja u razradi istraživanja epidemiološkog nadzora, državnih programa za kontrolu i iskorjenjivanje bolesti, te programa obuke za veterinarske službenike na svim nivoima.
2. Identifikacija i sporazumijevanje o prioritetima, svrsi i potrebi za navedenim istraživanjima i programima kontrole i iskorjenjivanja.
3. Sporazum o strukturi rada i metodologiji za budući rad i saradnju.
4. Analiza i ocjena epidemiološke situacije, strategije kontrole bolesti i dijagnostičkih mjera, te kapaciteta i preventivnih mjera u vezi sa kontrolom svinjske kuge u BiH.
5. Definiranje preduvjeta za državni program iskorjenjivanja svinjske kuge i polaznih vrijednosti tog programa.
6. Pravljenje spiska aktivnosti, na osnovu nalaza, za Radnu skupinu za zdravlje životinja koje se trebaju izvršiti do slijedeće ekspertne misije.
7. Definiranje načina izvještavanja o napretku aktivnosti i rezultatima rada.
8. Definiranje praznina i ograničenja u pripremi i provođenju programa kontrole svinjske kuge.
9. Sporazum o indikativnom vremenskom okviru za uspostavljanje istraživanja i programa.

3. Raspored i aktivnosti

19. februar 2007. - Sarajevo

Sastanak s predstavnicima Ureda za veterinarstvo BiH.

Učesnici: Martina Mahnken, Sandra Blome, Joachim Wiedner, Carsten Görner, Karoline Schollmeyer, Edin Lendo, Darko Čobanov, i Slaviša Kreštalica

20. februar 2007. - Bjeljina

Sastanak s predstavnicima lokalne veterinarske stanice i nadležnim veterinarskim inspektorom.

Učesnici: Martina Mahnken, Sandra Blome, Joachim Wiedner, Carsten Görner, Edin Lendo, Darko Čobanov, Miloš Madjarac, Novalina Mitrović, Mladen Jovanović i Dragan Petrović

Provođenje programa kontrole svinjske kuge

Postupak izvještavanja

Nadzor i kontrola žarišta bolesti

21. februar 2007. – Banja Luka

Grupa 1:

Sastanak s predstavnicima lokalne veterinarske stanice i nadležnim veterinarskim inspektorom.

Učesnici: Martina Mahnken, Joachim Wiedner, Carsten Görner, Edin Lendo, Darko Čobanov, Momčilo Lučić i Goran Misić

Provođenje programa kontrole svinjske kuge

Postupak izvještavanja

Nadzor i kontrola žarišta bolesti

Grupa 2:

Sastanak s predstavnicima laboratorija koji rade na dijagnostici svinjske kuge

Učesnici: Sandra Blome, Rodoljub Trkulja i Violeta Santrač

22. februar 2007. - Sarajevo

Sastanak s predstavnicima radne grupe za implementaciju u oblasti zdravlja životinja (Radna skupina za zdravlje životinja).

Prezentacija izvještaja o misiji

Rasprava o nalazima misije i preporuke o modalitetima rješavanja

Implementacija i pravljenje akcionog plana

Učesnici: Slaviša Kreštalica, Radmila Čojo, Ljiljana Lučić

4. Popis skraćenica

Ab	Antitjelo
Ag	Antigen
BiH	Bosna i Hercegovina
MO	Mjerodavni organi
SK	Svinjska kuga
VSK	Virus svinjske kuge
DB	Distrikt Brčko
ELISA	Enzimski vezano imunoispitivanje

EVS	Entitetske veterinarske službe
FAT	Fluorescentni test na antitijela
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
IPT	Imunoperoksidazni test
MPŠVRS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
MPVŠFBiH	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
PCR	Lančana reakcija polimeraze
RS	Republika Srpska
SVO	Državni ured za veterinarstvo

5. Zahvala

Twinning ekspertni tim bi se želio zahvaliti svim uključenim stranama na konstruktivnoj saradnji i prijateljskom odnosu. Posebno se zahvaljujemo Dr. Karoline Schollmeyer, DVM Edinu Lendi i Dr. Darku Čobanovu.

6. Rezime rezultata misije:

6.1 Mjerodavni organi i druga tijela

6.1.1 Veterinarska uprava

Mjerodavni organi (MO) u oblasti veterinarske uprave i kontrole bolesti životinja su Ured za veterinarstvo (SVO) i veterinarske službe Republike Srpske (RS), Federacije BiH (FBiH) i Distrikta Brčko (DB). Ovi organi odgovorni su za provođenje veterinarskih normi i pravila u skladu sa "Zakonom o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini".

SVO je uspostavljen 2000. godine u nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BIH (MVTEO) i ima, između ostalog, odgovornost za razvoj državnih strategija za kontrolu zaraznih bolesti životinja. U budućnosti će SVO koordinirati i olakšavati aktivnosti u oblasti kontrole bolesti životinja kroz prikupljanje i ocjenu podataka. SVO pruža podršku mjerodavnim organima na nivou entiteta.

Mjerodavni veterinarski organi FBiH, RS i DB stavljeni su u nadležnost odgovarajućih veterinarskih odjeljenja pri ministarstvima poljoprivrede, odnosno u slučaju DB pri odjeljenju za poljoprivredu. Dva entiteta, RS i FBiH, imaju različitu strukturu. Dok RS ima centraliziranu upravu, FBiH je podijeljena na kantone i opštine koje imaju vlastitu regionalnu upravu.

Utisci:

Mada su navedeni organi subordinirani SVO, odgovornosti nisu jasno definisane a nedostaje i transparentnost u kontroli bolesti životinja. SVO ne dobija saglasnost i pomoć koji su neophodni da bi se ostvario kvalitetan uvid i pregled efikasnosti kontrole bolesti životinja. Ovo je većinom posljedica slabog izvještavanja o neophodnim podacima i manjka komunikacije.

Podzakonski akti i pravilnici nisu usklađeni između entiteta. Godišnja naredba bi trebala imati obavezujući karakter za sve strane, a uz to se i ne provode sve mjere. Velika važnost pridaje se finansijskim pitanjima.

Preporuka

Preporučuje se da sve zainteresovane strane provedu raspravu i implementaciju usklađene i transparentnije strukture za kontrolu bolesti životinja. Svi zakoni i pravila trebaju imati snagu i obavezujući karakter. Komunikaciju između entiteta, te njihovu komunikaciju sa

SVO treba proširiti i pojačati. Preduvjet za efikasne mjere za kontrolu bolesti je postojanje jasnih kanala izvještavanja i lanaca komandovanja. SVO mora djelovati kao veza između entiteta i treba preuzeti odgovornost za prikupljanje pouzdanih podataka.

6.1.2 Laboratorije za svinjsku kugu

Bosna i Hercegovina ima mrežu od sedam veterinarskih dijagnostičkih laboratorija. Tri laboratorije vrše dijagnosticiranje svinjske kuge.

Veterinarski institut u Banja Luci: Patologija, Ag-ELISA, (Ab-ELISA), (FAT)

Veterinarski zavod Bijeljina: Ag-ELISA

Veterinarski fakultet u Sarajevu: Ag- i Ab-ELISA

Utisci:

Nije jasno koja laboratorija djeluje kao državna referentna laboratorija za svinjsku kugu.

Ekspertni tim je posjetio laboratorije u Bijeljini i Banja Luci. Pored patoloških pretraga, samo se Ag-ELISA testovi redovno koriste za potvrđivanje svinjske kuge. U obje laboratorije uspostavljeno je osnovno upravljanje kvalitetom u pogledu standardnih operativnih postupaka i dokumentovanja i bilježenja rezultata. Nije vršena ocjena biosigurnosti jer je to bio dio druge misije (vidjeti izvještaj o misiji <http://www.vet.gov.ba/twinning-proj/Default.aspx?cid=370,1,1>).

Veterinarski institut u Banja Luci bi imao mogućnost implementacije PCR i FAT na srednjoročnoj osnovi. Potrebno je riješiti probleme s prostorom i finansiranjem.

Preporuke:

Ukoliko još postoji potreba, bilo bi neophodno odrediti državnu referentnu laboratoriju (NRL) za svinjsku kugu. Laboratorije koje vrše dijagnostičke pretrage za svinjsku kugu treba podstaći da učestvuju u među-laboratorijskim uporednim testovima koju organizuje imenovana referentna laboratorija. NRL je pozvana i da učestvuje u godišnjim ring testovima EU koje vodi referentna laboratorija EU (EURL). Potrebno je što prije poslati neophodne kontakt podatke EURL-u.

S obzirom na namjeru pravljenja planova za praćenje i nadzor svinjske kuge, laboratorije trebaju povećati opseg dijagnostičkih metoda. Kao prvi korak trebalo bi redovno implementirati i potvrditi Ab-ELISA testove u svakoj laboratoriji.

Kako je ranije navedeno, Veterinarski institut u Banja Luci bi imao mogućnost implementacije kako lančane reakcije polimeraze (PCR) tako i fluorescentnih testova na antitijela (FAT). Laboratorija je opremljena cryostat tehnologijom i ima iskusno osoblje. Stoga se preporučuje redovno korištenje FAT testova ili imunoperoksidaznih testova (IPT). Potrebno je samo odabrati odgovarajući FITC konjugat. EURL preporučuje uspostavljanje kontakta sa, na primjer, holandskim NRL jer oni redovno koriste FAT test.

Osoblje treba poslati u EURL ili druge laboratorije kako bi se obučilo u PCR metodama specifičnim za svinjsku kugu i drugim stvarima. Potrebno je pažljivo isplanirati korištenje prostora. Eksperti iz EU trebaju pomoći u implementaciji na terenu.

Preporučuje se implementacija tehnika rada s ćelijskim kulturama kao što su testovi izolacije i neutralizacije virusa na srednjoročnoj odnosno dugoročnoj osnovi. U tu svrhu neophodno je povećati biosigurnost u laboratorijama.

Potrebno bi bilo i dugoročno implementirati diferencijalnu dijagnozu u vezi s virusom virusne goveđe dijareje i virusom Borderske bolesti.

6.2 Prioriteti, svrha i potreba za programima kontrole i iskorjenjivanja

U ovome trenutku u BiH ne postoji efikasan i transparentan program kontrole svinjske kuge. Uprkos obaveznoj vakcinaciji svih svinja, svinjska kuga se javljala svake godine u različitim dijelovima zemlje. Iz tog razloga je potrebno implementirati državni program kontrole i iskorjenjivanja svinjske kuge što je prije moguće.

Preduvjeti za efikasnu kontrolu i iskorjenjivanje svinjske kuge su ranije spominjano usklađivanje legislative i implementacija transparentnih kanala izvještavanja. Saglasnost svih strana je od najveće važnosti.

Preporuke:

Potrebno je formulirati državni plan hitnih intervencija koji bi pokrio sva pitanja vezana za kontrolu i iskorjenjivanje svinjske kuge u BiH. Njegova svrha je uspostava jasnog i transparentnog lanca obaveznih mjera. Kao predložak bi trebali služiti planovi hitnih intervencija različitih zemalja članica EU te legislativa EU.

6.3 Struktura rada i metodologija

Trebalo bi temeljno prodiskutovati i u skladu s potrebom primijeniti prijedloge sa spiska aktivnosti i iz aneksa. Potrebno je definisati mjerne tačke i vršiti puno izvještavanje o napretku u pisanoj formi. Trebalo bi što prije pripremiti nacrt programa kontrole na osnovu predmetnih predložaka.

6.4 Epidemiološka situacija, strategija kontrole bolesti i dijagnostičke mjere

Najveći dio svinja drže mali farmeri u većinski ekstenzivnim proizvodnim sistemima (dvorištima). U ovom trenutku međunarodna trgovina ne predstavlja problem. Samo nekoliko komercijalnih farmi namjerava učestvovati u međunarodnoj trgovini.

Bolest se javljala širom zemlje. Međutim, nije prezentirana detaljna analiza u pogledu zastupljenosti bolesti u toku različitih mjeseci u godini, što bi bilo neophodno raditi ubuduće. O širenju i prenošenju bolesti od jednog do drugog imanja i od jedne do druge regije postoje samo osnovni epidemiološki podaci i informacije. Nisu vršene nikakve ocjene i analize rizika. Premda nedostaju dokazi, smatra se da je za unosenje bolesti odgovorna trgovina svinjama sa susjednim zemljama i hranjenje pomijama.

Nije jasno kakva je uloga divljih svinja kao rezervoara virusa svinjske kuge i kao izvora zaraze među domaćim svinjama.

Tokom prethodnih godina domaće svinje u BiH su vakcinisane korištenjem različitih vakcina s oslabljenim virusom (K-soj), na primjer PLIVAK® - KS koju proizvodi Veterina iz Hrvatske. U RS vakcinaciju plaća vlada, dok su u FBiH vlasnici svinja odgovorni za plaćanje obavezne vakcinacije. Ova činjenica je većim dijelom doprinijela tome da pokrivenost vakcinacijom znatno varira između entiteta. Približno dovoljna pokrivenost je ostvarena tek nakon što su pokriveni troškovi.

Po pitanju legislative dobijene su slijedeće informacije: u skladu sa članom 10. Zakona o veterinarskoj medicini u Bosni i Hercegovini, SVO izdaje godišnju "Odluku o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti i njihovom provođenju i finansiranju" (Godišnja naredba). Ova naredba sadrži mjere za svinjsku kugu u smislu vakcinacije, označavanja vakcinisanih životinja, trgovine svinjama i praćenja divljih svinja. Godišnju naredbu veterinarske službe entiteta moraju prenijeti u "Operativne planove" do 31. januara svake godine. Nakon toga su veterinarske stanice odgovorne za "Akcijske planove" koji se

pozivaju na navedene operativne planove. Krajnji rok za usvajanje "Akcijskih planova" je 28. februar svake godine.

Podzakonski akti i pravilnici o svinjskoj kugi, na primjer "Odluka o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje svinjske kuge" ("Sl.nov. SFRJ" br. 06/88), većinom se zasnivaju na legislativi bivše Jugoslavije i nisu usklađeni između entiteta i DB. Legislativa dugo vremena nije ažurirana i sadrži uslove i tehnike koji više nisu prihvatljivi.

Potvrđni testovi za svinjsku kugu većinom se zasnivaju na Ag-ELISA testovima koji su poznati po osrednjim rezultatima u pogledu osjetljivosti i specifičnosti. Iskusni patolozi vrše obdukcije na sumnjivim životinjama. Detalji i preporuke su navedeni u dijelu 6.1.2.

Utisci i preporuke:

U cilju usklađivanja sa standardima EU, identifikovani su neki bitni aspekti kontrole i iskorjenjivanja svinjske kuge koji nisu u skladu sa legislativom EU. Oni uključuju slijedeće: hranjenje pomijama (mada je zakonom zabranjeno, u praksi je uobičajeno), nepostojanje registracije imanja sa svinjama, vršenje samo osnovnog epidemiološkog praćenja, nepostojanje usklađene strategije uzorkovanja, pravilnici propisuju neodgovarajuće dijagnostičke metode (eksperimenti sa životinjama), zabranjene zone se ne uspostavljaju redovno, čišćenje i dezinfekcija nisu pravilno regulisani i skoro su neizvodivi u uslovima koji vladaju na nekomercijalnim imanjima.

Gore navedene aspekte potrebno je uzeti u razmatranje pri izmjeni bilo kojeg zakona ili propisa.

U pogledu vakcinacije, troškovi vakcina i davanja vakcina bi trebali biti pokriveni u cijeloj zemlji da bi se ostvarila dovoljna pokrivenost vakcinacijom.

Za prikupljanje epidemioloških podataka potrebno je osmisliti standardni obrazac i naložiti njegovo obavezno korištenje. Obrasci koji su na raspolaganju u Veterinarskom institutu u Banja Luci mogu se dopuniti s nekoliko dodatnih tačaka i zatim koristiti. Rezultati i podaci se moraju slati na ocjenu u SVO. Od velike je važnosti ostvariti uvezivanje organa.

Da bi se nadopunili tradicionalni epidemiološki podaci preporučuje se slanje uzoraka od nedavnih pojava bolesti radi utvrđivanja genotipa. EURL je ponudila da vrši utvrđivanje genotipa i izradu filogenetičkih stabala.

Da bi se dobila jasnija slika situacije sa divljim svinjama, neophodno je dobiti i analizirati podatke i informacije. Premda je to propisano Godišnjom naredbom, rijetko se uzimaju uzorci divljih svinja. Pokrivanjem troškova pretraga na trihinelu mogla bi se poboljšati saradnja s lovcima.

Kako je ranije navedeno, potrebno je temeljno preraditi i uskladiti legislativu vezanu za svinjsku kugu. Kao predložak trebaju služiti legislativa EU i stari propisi.

Potrebno je provesti diskusiju i o finansiranju mjera kontrole i dijagnostike.

6.5 Prijedlog i preduvjeti za državni plan kontrole svinjske kuge

Važan preduvjet za državni plan kontrole svinjske kuge je strog lanac komandovanja koji pokriva cijelu zemlju, te usklađeni kanali izvještavanja.

Prijedlog programa za kontrolu svinjske kuge temeljen na primjeru Rumunije, o kojem je razgovarano tokom posjete eksperata, priložen je u Aneksu 1. Mada je predložak iz Rumunije prvenstveno namijenjen kontroli svinjske kuge na neprofesionalnim imanjima sa svinjama, ove mjere bi trebale odgovarati svim imanjima sa svinjama.

Ekspertima je rečeno da je njemački "Schweinehaltungshygieneverordnung" preveden na lokalni jezik. Mjere spomenute u navedenoj legislativi trebale bi odgovarati komercijalnim imanjima sa svinjama koja dugoročno ciljaju na politiku nevakcinisanja.

U ovom trenutku se ne preporučuje politika nevakcinisanja na kratkoročnoj osnovi jer previše faktora još uvijek predstavlja nepoznanicu, između ostalih i situacija s divljim svinjama. S druge strane se toplo preporučuje poboljšanje biosigurnosti da bi se postavio osnov za kasniju politiku nevakcinisanja i podjele na kategorije.

6.6 Opšti spisak aktivnosti

Slijedeće tačke treba realizovati što prije:

- Ažurirati svu državnu regulativu u vezi sa svinjskom kugom i usklađivanjem s legislativom EU
- Jedinstvene mjere kontrole za cijelu zemlju u slučaju pojave svinjske kuge
  - Kanali izvještavanja
  - Procesna uputstva i dijagrami toka
- Potrebno je uskladiti lanac komandovanja i kanale izvještavanja o podacima između laboratorija i SVO, te ih utvrditi u pisanoj formi
- Potrebno je uspostaviti redovnu razmjenu informacija između mjerodavnih organa RS, DB i FBIH
- Elektronsko bilježenje svih imanja sa svinjama (baza podataka za svinje) Minimum informacija koje treba prikupljati:
  - Ime i adresa vlasnika
  - Broj i vrsta životinja (tov, uzgoj, itd.)
  - Broj vakcinisanih svinja uz bilježenje brojeva ušnih markica
  - Predložak prijedloga priložen je u Aneksu II.
- Farmere treba podstaći da dokumentuju kretanje životinja, veterinarske aspekte i ostale bitne podatke u stajskim dnevnicima
- Obrazovanje farmera kroz seminar o svinjskoj kugi
- Priprema liste podataka o svinjskoj kugi koju treba distribuirati svim vlasnicima svinja. Informacije bi trebale sadržati slijedeće:
  - Kliničke znake svinjske kuge
  - Rizične faktore za unošenje bolesti
  - Preventivne mjere
  - Razlozi i legitimacija kontrolnih mjera kao što je vakcinacija
- Potrebno je uspostaviti praćenje divljih svinja (svinjska kuga)
  - Ostvariti kontakt s udruženjima lovaca i pojedinačnim lovcima
  - Virološko ispitivanje uzoraka krajnika (postizanje bolje prihvaćenosti pokrivanjem troškova pretraga na trihinelu?)
- Praćenje svinjske kuge kod domaćih svinja
  - Uzorkovanje organa u klaonicama (slezena, krajnici, uzorci krvi)
  - Uzorkovanje krvi u kontekstu vakcinacije
- Proširenje laboratorijskih dijagnostičkih kapaciteta
  - Utvrđivanje prisustva antitijela ELISA testovima za antitijela
  - Lančana reakcija polimeraze (PRC) i fluorescentni test na antitijela (FAT)
- Učestvovanje u međunarodnim ring testovima

7. Izvještavanje o napretku aktivnosti i rezultatima rada

Napredak aktivnosti bi trebalo u potpunosti bilježiti u pisanoj formi. Potrebno je prikupljati mjesečne izvještaje na entitetskom nivou i slati ih SVO. SVO treba biti odgovoran za dokumentovanje i evaluaciju ovih podataka.

Tokom programa kontrole svinjske kuge treba pripremati dodatne izvještaje dva puta godišnje kako je navedeno u nastavku. Ako bi se razmatrala mogućnost trogodišnjeg programa, obavezno je vršenje temeljite evaluacije nakon dvije godine.

8. Praznine i ograničenja

Glavna ograničenja tiču se lanca komandovanja i kanala izvještavanja u zemlji koja ima entitete sa potpuno drugačijim upravnim strukturama (centralizovana struktura nasuprot federalnom sistemu sa kantonima i opštinama). Stoga je od najveće važnosti postojanje usklađene legislative i široke komunikacije među različitim stranama.

Trenutno SVO nema ulogu nadređenog organa koji pruža podršku i uvezivanje koju bi inače trebao imati. Nedostaje povjerenja u rad SVO i nivo saglasnosti je jako nizak. Da bi se promovisao rad SVO, potrebno je jasno definisati dužnosti, ovlasti i polje odgovornosti.

9. Opšte primjedbe o projektu (koje se ne odnose direktno na misiju)

Prepreka po pitanju jezika je vrlo velika. Na važnim sastancima bi trebao prisustvovati prevodilac da bi se osigurala potpuna komunikacija.

Na kraju sastanka se među svim stranama (predstavnicima entiteta) javila otvorena i konstruktivna diskusija koju bi trebalo nastaviti.

Ime: Dr. Martina Mahnken

Potpis

Ime: Dr. Sandra Blome

Potpis

Ime: Dr. Joachim Wiedner

Potpis

Ime: Dr. Carsten Görner

Potpis

Aneks 1:

Prijedlog programa kontrole svinjske kuge za imanja sa svinjama u BiH

(1)

Trenutno program ima karakter mjere kontrole u cijeloj zemlji. Kasnije bi mogao imati karakter vanredne mjere i važiti samo u području gdje su imanja sa svinjama (ili divlje svinje) endemski zaražena virusom svinjske kuge.

Smatra se da je regija ili zemlja endemski zaražena virusom svinjske kuge kada se registruje povećan broj primarnih žarišta bolesti ili žarišta bez očigledne epidemiološke veze, te gdje postoji vjerovatnoća pojave novih žarišta.

Aktivnost: **Ovakvu regiju bi morali identifikovati mjerodavni organi BiH.**

Minimalni standard biosigurnosti znači da:

- Imanje je pod redovnim veterinarskim nadzorom.

Aktivnost: **Potrebno je temeljno prodiskutovati finasiranje**

- Životinje i imanje registrovani su u centralnoj bazi podataka.
- Imanje vodi evidenciju u koju se unose sve relevantne informacije za epidemiološko praćenje i slijedenje u slučaju pojave žarišta svinjske kuge (npr. uvođenje životinja, liječenje, slučajevi uginuća, itd.)
- Odobreno je hranjenje pomijama samo nakon odgovarajućih postupaka termičke obrade. **Namjera je nametnuti zabranu na dugoročnoj osnovi.**
- Svinje se čuvaju u objektima ili van njih u prostoru sa dvostrukom ogradom i samo ovlaštene osobe imaju pristup svinjama. **Trebalo bi osigurati dugoročni smještaj za poludivlje svinje.**
- Svinje se uvode samo sa drugih imanja koja imaju minimalni standard biosigurnosti.
- Svinje treba klati u ovlaštenim klaonicama. **Klanje kod kuće se može odobriti uz stroge mjere kontrole.**

Cilj ovih mjera je da se smanji pritisak zaraze na minimum i da se zaustavi održavanje virusa svinjske kuge te da se potaknu vlasnici da povećaju nivo biosigurnosti. Dugoročno bi ovaj program trebao dovesti do zabrane vakcinacije.

Program ne bi trebao trajati duže od 3 godine i treba se provesti u dvije faze. Okvir prve faze programa je zaustavljanje širenja i održavanja virusa svinjske kuge što je prije moguće. U drugoj fazi poduzimaju se mjere za eliminaciju virusa iz populacije svinja.

Aktivnost: **Potrebno je detaljno razraditi prvu i drugu fazu.**

(2)

Prije početka programa treba osnovati ekspertnu grupu (epidemiolozi/virolozi) za podršku upravi koja bi nadgledala i vodila program. Eksperti bi se trebali posvetiti isključivo ovom programu. Ključni zadaci ekspertne grupe su:

- Da koordiniraju sve aktivnosti povezane s programom, npr. kampanje vakcinacije, uzorkovanje, laboratorijska dijagnostika, itd.

- Da vode epidemiološku istragu prema standardnom protokolu
- Da identifikuju i ispituju stada sa kojima postoji kontakt (naviše i naniže)
- Da analiziraju epidemiološku situaciju kako kod domaćih tako i divljih svinja da bi prikupili precizne informacije o opštoj situaciji u vezi sa svinjskom kugom i da identifikuju i potvrde glavne faktore rizika na koje se treba usmjeriti
- Da koordiniraju aktivnosti sa drugim institucijama, npr. policijom, uredom za šumarstvo, vlastima u zajednici, vanjskim stručnjacima, industrijom, itd.
- Da organizuju i vode programe obuke za veterinare, vlasnike svinja i druge osobe uključene u program. Obrazovne mjere trebaju voditi ka poboljšanju higijenske situacije na imanjima i boljem razumijevanju epidemiologije svinjske kuge
- Da analiziraju i obrađuju sve podatke i redovno ih prezentiraju, najmanje dva puta godišnje, državnim i evropskim vlastima.
- Da organizuju i koordiniraju kampanju informisanja o svinjskoj kugi za vlasnike svinja u cijeloj zemlji

(3)

Prva faza programa treba početi što prije.

Vakcinacija sa živim oslabljenim virusom svinjske kuge (K-soj) se mora provesti da bi se osigurala brza i efikasna zaštita. Vakcina K-soja u stanju je podstaći doživotni imunitet. Zaštita počinje već nekoliko dana nakon vakcinacije. Trenutno nisu dostupne markirane vakcine koje ispunjavaju ove uslove.

Aktivnost: **Treba slijediti i uzeti u razmatranje iskustva iz Rumunije (Markirane vakcine), i treba provjeravati intervale vakcinacije.**

Kampanja vakcinacije mora biti koordinirana aktivnost koja traje najviše četiri sedmice. Sve svinje u endemskom regionu starije od osam sedmica moraju se vakcinisati. Uz to i svi prasići nevakcinisanih krmača stariji od dvije sedmice moraju biti vakcinisani. Nije dopušteno kretanje svinja dok se kampanja vakcinacije službeno ne završi.

Mjera vanredne vakcinacije mora biti bezuslovno povezana sa slijedećim dopunskim mjerama:

- Funkcionalna ekspertna grupa koordinira sve aktivnosti
- Igle i šprice za jednokratnu upotrebu koriste se za svako imanje. (Jedna igla i šprica po imanju. Idealno bi bilo jedna igla po svinji).
- Vakcinisane svinje označavaju se ušnim markicama
- Svako imanje dobija evidenciju (brošuru) gdje su upisani svi podaci navedeni pod tačkom (5).
- Prikupljaju se uzorci krvi za utvrđivanje serološkog statusa prije vakcinacije.

Prikuplja se najmanje 59 uzoraka sa različitih imanja iz sela u kojima se svinjska kuga pojavila tokom prošle godine. Za sela gdje se svinjska kuga nije javljala treba uzeti najmanje 10 uzoraka sa različitih imanja. Uzorci se ispituju registriranim ELISA testom za određivanje antitijela za svinjsku kugu.

Aktivnost: **Gornji stav treba izmijeniti u smislu broja uzoraka, itd.**

- Klinički bolesne životinje se ne vakcinišu. Ako se simptomi mogu povezati sa infekcijom virusom svinjske kuge, uzimaju se uzorci za virološku pretragu.

(4)

Druga faza programa počinje po okončanju prve faze.

Vanredna vakcinacija živim oslabljenim virusom svinjske kuge nastaviće se u mjesečnim intervalima na slijedeći način:

- Svi prasići koji nisu bili vakcinisani u prvoj kampanji vakcinacije
- Svi prasići koje su okotile vakcinisane krmače biće vakcinisani u dobi od 8 do 9 sedmica.
- Sva nevakcinisana tek uvedena stoka će biti vakcinisana.

Mjere vanredne vakcinacije u drugoj fazi moraju biti bezuslovno povezane sa slijedećim dopunskim mjerama:

- Provođenje kampanje obrazovanja i svjesnosti za vlasnike životinja i mjesne veterinare. Obrazovne mjere trebaju voditi ka poboljšanju higijenske situacije na imanjima i boljem razumijevanju epidemiologije svinjske kuge.
- Podrška vlasnicima da prijave sumnje na svinjsku kugu (npr. putem poticaja).
- U slučaju pojave žarišta, provode se virološka ispitivanja na svim susjednim imanjima, svim sumnjivim imanjima i svim imanjima na kojima je nađena epidemiološka veza. Za virološka ispitivanja koristi se metoda PCR. Nadalje, provode se serološka ispitivanja na svim susjednim imanjima, svim sumnjivim imanjima i svim imanjima na kojima je nađena epidemiološka veza.
- Izrađuje se genotip izolata virusa svinjske kuge (analiza sekvenci) **EURL je ponudio da to uradi.**
- Klinička ispitivanja svih imanja sa svinjama provode se dva puta godišnje prema dijagnostičkom priručniku.
- Okončava se registracija i identifikacija svinja i vlasnika svinja
- Provode se mjere za osiguranje sigurne trgovine na pijacama. Na pijacama su dopuštene samo potpuno sljedeve svinje.
- Provode se mjere za osiguranje pune registracije transportnog kretanja kako bi se omogućilo praćenje i slijeđenje.
- Provode se mjere da se osigura da se meso i mesni proizvodi koriste samo za vlastitu potrošnju ili za lokalno tržište unutar vakcinacijskog područja.
- Sve dok se vakcinacija vrši kao podrška drugim mjerama, na pijacama su dopuštene samo vakcinisane svinje.

Dodatne primjedbe:

- Provode se mjere da bi se osiguralo da se reprezentativan broj zaklanih svinja ispita virološki na prisustvo virusa svinjske kuge. Za virološka ispitivanja treba koristiti metodu PCR. Isti uzorci koji se koriste za ispitivanje na trihinelu mogu se koristiti za svinjsku kugu, mada bi optimalni bili bubrezi, limfni čvorići ili krajnici.

(5)

Mora se odmah provesti pouzdan, potpun i ažuran sistem registracije stada. Navedeni sistem treba pružati informacije o sljedećim temama:

- o Vlasnik
- o Adresa imanja
- o Broj životinja i kategorija
- o Držanje stoke (npr. intenzivno, ispaša, poludivlje)
- o Proizvodna orijentacija (tov, razmnožavanje, za vlastitu potrošnju)
- o Sanitarna kvalifikacija (službeno akreditirano bez zaraze, itd.)
- o Nivo biosigurnosti
- o Kretanje (uvođenje svinja, prodaja svinja, posjete pijacama)
- o Veterinarske mjere

Na samom imanju mora postojati posebna evidencija životinja, zdravstvenih dokumenata, (veterinarskog) liječenja, osjemenjivanja, parenja, te kretanja životinja.

(6)

Ekspertna grupa mora redovno provoditi preliminarnu ocjenu programa, najmanje dva puta godišnje. Na kraju druge godine programa mora se predstaviti prva značajna analiza situacije. Planovi za dalje aktivnosti će se napraviti u skladu sa prezentiranim rezultatima.

